

Vypuzující moc nové vášně

- *Thomas Chalmers* -

*„Nemilujte svět ani to, co je ve světě.
Jestliže někdo miluje svět, není v něm Otcova láska.“
1. Janova 2:15*

Vypuzující moc nové vášně

Thomas Chalmers¹

© Jan Prorok

REFORMOVANÁ
KNIHOVNA

1 Pozn. př.: Thomas Chalmers (1780-1847) byl skotským presbyteriánským kazatelem, profesorem teologie, ekonomem a vůdcem Svobodné skotské církve (Free Church of Scotland). Chalmers se zásadním způsobem zasadil o reformu famí práce, zaměřoval se na pomoc potřebným a zakládal školy.

Existují dva způsoby, kterými se praktický mravokárce může pokoušet nahradit v lidském srdci jeho lásku ke světu – a to buď jasným ukázáním marnosti světa, takže srdce bude přesvědčeno, ať si prostě přestane cenit toho, co není tohoto cenění hodno; nebo předložením něčeho jiného, co je mnohem více hodno toho, aby se k tomu srdce upnulo, a to totiž Boha. Srdce tak bude přesvědčeno, ne jen ať se vzdá staré vášně a touhy bez toho, že by ji čímkoliv nahradilo, ale vymění starou vášeň vášní novou.

Mým záměrem zde je ukázat, že na základě povahy naší přirozenosti se první metoda ukáže jako zcela neschopná a neúčinná, zatímco druhá metoda jako samojediná může postačit, aby zachránila a uzdravila srdce ze špatné vášně, která mu vládne. Poté, co tento záměr náležitě naplním, předložím několik praktických pozorování.

O lásce můžeme uvažovat ve dvou různých smyslech či stavech.

Prvním je, když je její cíl v dálce, a pak se láska stává láskou ve stavu touhy.

Druhým je, když láska vlastní svůj cíl, a pak se láska stává láskou ve stavu oddávání se požitku. Když člověk prožívá impuls touhy, cítí se nucen nějakým způsobem jednat a konat, aby tuto tužbu uspokojil. Schopnosti jeho mysli jsou plně zabrané do tohoto jednání. Vytrvale směřuje za svým velkým, strhujícím zájmem, a tak se jeho pozornost odvrací od oněch mnohých snění, do kterých by jinak mohl bloudit a upadat; a síly jeho těla se jakoby nuceně odvracejí od nečinnosti a netečnosti, ve kterých by jinak mohly umdlévat; a ten čas, který by se jen hodinu za hodinou vlekl mátožnou, znechucenou znuďností, nebýt onoho cíle toho nadšeného, vášnivého a oddaného úsilí, je

najednou plný zabraných, zanícených snah – a ačkoliv naděje ne vždycky obživuje a takovéto úsilí je ne vždy korunováno úspěchem, přece je to právě uprostřed tohoto pestrého, všezahrnujícího vypětí, se změnami způsobenými občasným zklamáním, kde soustrojí celého člověka setrvává v jakési příjemné, sourodé souhře a je podporováno a pobízeno v onom tónu a charakteru, které jsou pro něj nejpříjemnější a nejpřípadnější.

Je tomu tak do té míry, že kdyby tato touha, která tvoří onen původní princip celého tohoto pohnutí, byla vykořeněna a celé soukolí by se zastavilo, člověk, pokud by nepřijal žádný podnět od jiné touhy, která by ji nahradila, by se všemi svými sklony a tíhnutími konat byl ve stavu nanejvýš bolestivého a nepřírozeného odříkání a ztracenosti. Citlivá bytost trpí a prožívá až jakési násilí, jestliže, poté, co si důkladně odpočinula od svého vyčerpání nebo byla zbavena své bolesti, i nadále má schopnosti, ale žádné vzrušení a nadšení, které by je směřovalo; jestliže má schopnost toužit bez toho, že by měla, k čemu tuto touhu upnout; nebo jestliže má nevyužitou energii bez protějšku a bez podnětu, který by ji volal [tuto energii] využít.

Bídu a trápení takového stavu si často uvědomí ten, kdo opustí podnikání nebo kdo opustí právní praxi nebo dokonce i ten, kdo opustí zaměstnanost honů a hracího stolu. Právě tak se naše přirozenost dožaduje cíle, o který by mohla usilovat, a žádné množství a hromadění předchozího úspěchu tuto požadující tužbu nemůže nasytit a zhasit – a tak se stává, že i ten nejúspěšnější a nejbohatší obchodník a nejvítěznější generál a nejšťastnější hráč, když úsilí jeho konkrétních výzev skončilo, často umdlévá a chřadne uprostřed všech svých zisků a výtobytků, jako-

by bez sebe a připraven o svou radost. Vzhledem k tomu, že tato touha a hlad po činnosti a uplatnění jsou člověku do takové míry neoddělitelně přirozené a vrozené, je zcela marné snažit se ho odříznout od pramene jedné činnosti či úsilí bez toho, že by mu zároveň byl poskytnut jiný. Celé jeho srdce a zvyk povstanou v odporu proti takovým snahám. Jinak nezaměstnaná žena, která každý večer tráví hodiny hraním nějakého hazardu, ví stejně dobře jako vy, že finanční zisk nebo i sebečestnější vítězství a úspěch v soutěžích, jsou zcela marné a ubohé. To, co ji donutí opustit to, co je jí drahé a čím se radostně zaobírá, není takovéto ukázání marnosti jejího počínání. Její zvyk nelze vytlačit bez toho, že by po sobě zanechal negativní a neradostnou prázdnotu – lze ho však vystrnadit takovým způsobem, že bude nahrazen a následován jiným zvykem a uplatněním, ke kterému ji připoutá a přinutí nějaká nová vášně. Ochotně ho odloží například kterýkoliv večer, jestliže bude čas, který je jinak zvyklá věnovat hře, muset věnovat přípravám na blížící se shromáždění. Rostoucí a převládající moc druhé vášně vykoná něco, co by žádný výklad pošetilosti a bezcennosti vášně první nikdy nemohl vypůsobit, i kdyby byl sebedůraznější.

A stejně je to v celém širém světě. Nikdy nebudeme schopni zastavit žádné z jeho předních marných honů a tužeb pouhým dokázáním jejich marnosti. Je marné a pošetilé být i jen pomyslet na zastavení jediného z těchto úsilí jakýmkoliv jiným způsobem než povzbuzením a nasměrováním k úsilí jinému. Když se pokoušíme skutečně zastavit světského člověka a jeho plány a jeho horlivé honění se za jeho marnými cíli, musíme se nejen utkat se šarmem a půvabem, které těmto cílům a věcem připisuje – musíme se utkat s požitkem, který cítí, když

o ně usiluje. Nestačí tedy rozptýlit tento šarm morálním a výmluvným a dojímacím odkrytím jejich lživosti a iluze. Musíme oku jeho mysli předložit jiný cíl, a to s půvabem, který bude dostatečně mocný, aby připravil onen první šarm o jeho vliv a aby tohoto člověka přiměl, ať o tento nový cíl usiluje se stejně plným zájmem a nadějí a cílenou, vhodnou snahou, jakými se upínal ke svému cíli dřívějším.

A je to právě [neuvědomění této pravdy], co činí veškeré morální a patetické deklamování marnosti světa zcela bezmocným. Člověk nekývne na mizérii toho, aby byl bez cíle, jen proto, že jeho cíl je pošetilou marností, nebo aby se za něčím nehnal jen proto, že jeho snahy končí nějakým nicotným nebo prchlivým „úspěchem“, než se dobrovolně poddá mučení jen proto, že toto mučení má prý trvat jen krátce. Jestliže být zcela bez jakékoliv touhy a bez jakéhokoliv úsilí je stavem násilí a nepohodlí, pak stávající touha, a to se vším vypětím, které s ní souvisí, není něčím, čeho by člověk měl být zbaven prostě tím, že se tato touha zničí. Musí k tomu dojít nahrazením jinou touhou a tím, že způsob či zvyk souvisejícího úsilí budou také nahrazeny jiným zvykem či způsobem – a nejučinnějším způsobem, jak odtáhnout mysl od jednoho cíle není obrátit ji k opuštěné, vyliďněné prázdnotě, ale předložit jejímu pohledu a zřeteli jiný cíl, který bude ještě lákavější a podmanivější.

Tato tvrzení se týkají nejen lásky v jejím stavu touhy po ještě nezískaném objektu a cíli. Týkají se také lásky v jejím stavu opájení se či poklidného uspokojení, když už cíl své touhy vlastní. Jen zřídka se stává, že jakékoliv naše chutě a vášně mizí pouhým procesem přirozeného vyhasnutí. Nebo přinejmenším se jen velmi vzácně děje,

že by se tak stalo na základě rozumového uvažování. Může se tak stát přílišným požitkářstvím či rozmazleností – ale téměř nikdy se tak neděje na základě pouhé síly myšlenkové rozhodnosti. Ale to, co nemůže být zničeno, může být vykořeněno, a stejně tak jedna chuť může uvolnit prostor jiné a zcela ztratit svou moc jako vládnoucí vášeň a cit myslí.

Je to vskutku tak, že chlapec postupně přestává být otrokem svých choutek, ale je to jen proto, že si je nyní podmanily mužnější touhy – a že mladík přestává zbožňovat požitek, ale je to proto, že se modla majetku stala silnější a získala převahu. A dokonce i láska k penězům přestává vládnout nad srdcem mnoha prosperujících občanů, ale je to proto, že jsou taženi do víru městského politikaření, a tak do jejich morálního systému proniká nová vášeň a nyní jim vládne láska k moci. Není jediná z těchto proměn, ve které by srdce bylo ponecháno bez cíle. Jeho touha po jednom konkrétním cíli může být pokořena; pokud však jde o tužbu upínat se k nějakému cíli, ta je neporazitelná. Její lnutí k tomu, k čemu upnula své zálibení a čeho si váží, nemůže být ochotně překonáno prostým odtržením a jakýmsi obyčejným oddělením. Toho lze docílit jedině předložením něčeho jiného, k čemu bude moci přilnout ještě silnějším a mocnějším zalíbením. Právě takový je sklon lidského srdce v tom, jak se chopí svých cílů, že musí mít něco, čeho by se mohl chopit – něčeho, co, pokud by mu to bylo vyrváno bez toho, že by to bylo nahrazeno něčím jiným, by ho ponechalo prázdným a plným nicoty, což by pro mysl bylo tak bolestivé, jako je hlad bolestivý přirozenému systému těla. Srdci lze vzít jeden cíl, ale nelze ho zanechat zcela opuštěné a prosté všech cílů. Jestliže by někde bylo dýchající, živé a citlivé srdce,

ale neupínalo se svým zalíbením a spřízněností k ničemu kolem sebe, žilo by ve stavu neradostné opuštěnosti a nebylo by naživu pro nic jiného než jen pro břímě svého vlastního vědomí a prožívalo by to jako něco zcela nesnesitelného. Pro jeho vlastníka by nebylo rozdílem, jestli by přebýval uprostřed radostného a dobrého světa, nebo jestli by byl postaven daleko za hranici veškerého stvoření – tak jako tak by přebýval v opuštění a temnotě a neobydlené nicotě. Srdce potřebuje a musí mít něco, k čemu by se mohlo upínat – a nikdy se na základě svého vlastního dobrovolného souhlasu nezbaví svých náklonností a vazeb tak, aby pokaždé nemělo nějaký zbývající cíl, který by ho mohl přitahovat, vybízet a povzbuzovat.

Mizérie srdce, které je takto připraveno o veškerou chuť a zálibu v tom, co je zvyklé používat ke službě svých požitků, je pozoruhodně ilustrována v těch, kdo poté, co se tak přesytíli bezuzdností a požitkářstvím, co byli jakoby tak stlučeni rozmanitostí a ostrou důrazností svých požitků a příjemných vjemů, že nakonec vyčerpají veškeré své schopnosti vnímat naprosto cokoliv. Nemoc bezživotné, vyčerpávající nudy je častější ve francouzských velkoměstech, kde jsou zaměstnáním vyšších tříd výhradněji jen zábavy, než jak je tomu v britských velkoměstech, kde se touhy srdce zaměřují více směry díky možnostem podnikání a politiky. Existují ctitelé módy, kteří se tímto způsobem nakonec stali obětmi módních výstřelků – ve kterých právě ono ohromné množství jejich požitků nakonec zcela uhasilo jejich schopnost užít si cokoliv – kteří kvůli tomu, že neustále měli uspokojení umění a přírody na dosah ruky a na povel, nyní hledí na vše, co je kolem nich, okem nevkusy a nechuti – kteří se krmili smyslnými rozkošemi a nádherou tak, že se přejedli a vyčerpali, a protože nejsou

schopni vyšších požitků, došli k samému konci své dokonalosti a tak jako starý Šalomoun zjistili, že není ničím jiným než marností a trápením. Člověk, jehož srdce se tímto způsobem proměnilo v poušť, by mohl říct mnoho o nesnesitelné, otupělé malátnosti, kterou musí trpět, když je jedna vášeň takto vyrvána z jeho náruče bez toho, že by ji nahradila jiná. K tomu, aby se člověk cítil bídňě a uboze, nepotřebuje, aby mu něco působilo bolest. Stačí jen to, aby se na vše díval s nechutí; v onom blázinci, který je ústavem a hrobkou pro vykloubené mysli, kde bloumají chovanci se zmrzačenými orgány citění stejně jako se zmrzačenými orgány intelektu, se s vrcholem duševního utrpení nesetkáme v cele, z níž vycházejí ty nejhlasitější a nejběsilejší výkřiky. Ne, zažívá ho jedinec, který v ubohosti a neštěstí překonává všechny své druhy – jedinec, který se v celé přírodě a společnosti nesetkává s ničím, co by mělo moc ho upoutat či v něm vzbudit zájem; který ani na zemi tady dole ani v nebesích nahoře neví o jediném kouzlu, k němuž by se jeho srdce mohlo upnout jediným toužícím či i jen reagujícím pohnutím; v jehož očích je svět pouhou obrovskou a prázdnou pustinou, a tak mu nezbylo nic než jeho vlastní vědomí, které se živí vším tím, co je v něm mrtvé, a které není živé pro nic jiného, než pro tíži jeho vlastní mdlé, apatické, neužitečné a zbytečné existence.

Nyní tedy dost možná pochopíme, proč se srdce s takovou houževnatostí a tvrdohlavostí drží svých stávajících citů a vášní – a to obzvláště platí, když se někdo snaží s nimi skoncovat jen jejich prostým vykořeněním a vyhubením. Srdce se nespokojí s tím, aby bylo takto opuštěno. Siláka, který v něm přebývá, možná donutí ustoupit nějaký jiný držitel – ale jestli se nenajde nějaký,

který bude silnější než on a bude mít sílu a moc ho vyhnat a stát se jeho nástupcem, zachová si svou pevnost nedobytou a svou moc neporušenou. Srdce by se vzbouřilo proti své vlastní prázdnotě. Nesneslo by být takto ponecháno ve stavu prázdnoty, opuštěnosti a neradostné otupělosti. Mravokárce, který se pokouší ze srdce vypudit tužby takovýmto způsobem, se na každém kroku bude setkávat s překážkami a odporem, které bude působit jeho vlastní jednání. Všichni jste slyšeli, že příroda nesnese vakuum. Taková je přinejmenším povaha srdce, že ačkoliv v komnatě, která v něm je, se může vystřídat jeden obyvatel s jiným, přece nemůže být ponecháno prázdné bez toho, že by prožívalo bolest toho nejnesnesitelnějšího utrpení. Proto nestačí dokazovat pošetilost stávající vášně či náklonnosti. Nestačí důrazně, přesvědčivě a dojemně dokázat pomíjivost a prchavost jejího cíle. Nemusí stačit dokonce ani spojit oddávání se této vášni s výhrůžkami a děsy nějaké přicházející msty a odplaty. Srdce přesto může stále odporovat jakémukoliv naléhání, jehož uposlechnutím by nakonec bylo dovedeno do stavu, který by tak moc válčil se všemi jeho choutkami, a to až do naprostého vyčerpání. Proto je těžkým a beznadějným podnikem snažit se odtrhnout od srdce vášně a ponechat ho tak vysvlečené od všech jeho tužeb, ohledů a náklonností – a zdálo by se, jako by jediným dostatečně silným nástrojem k vykořenění těchto vášní bylo vystavit srdce vládě jiné vášně.

Nevíme o žádné rozsáhlejší, důraznější a prudší klatbě nad všemi přirozenými vášněmi, než je ta, kterou apoštol vyhlašuje v našem verši. Naléhat na člověka, do kterého dosud nevstoupil velký a převládající vliv znovuzrození a obnovy, ať odvádí svou lásku od všech věcí,

kteřé jsou ve světě, znamená naléhat na něj, ať se vzdá všech vášní a citů, které jsou v jeho srdci. Svět je pro přirozeného člověka vším. Nemá jedinou chuť ani tužbu, které by ho neodkazovaly k něčemu, co se nachází v mezích jeho viditelného horizontu. Nemiluje nic nad ním a nestará se o nic mimo něj; a naléhat na takového člověka, ať nemiluje svět, znamená vynést rozsudek vyhnání nad všemi obyvateli jeho srdce. Abychom mohli alespoň zdálky odhadnout nesmírnost a obtížnost takové kapitulace a takového vzdání se tužeb, pomysleme byt' i jen na to, že přesvědčit ho, ať nemiluje bohatství, které je jen jednou z věcí ve světě, by bylo stejně namáhavé jako přesvědčit ho, ať cíleně podpálí veškerý svůj majetek. To je něco, co by mohl s bolestivým a mučivým odporem udělat, kdyby viděl, že na tom záleží záchrana jeho vlastního života. Avšak zároveň by to udělal nanejvýš ochotně, kdyby viděl, že nový majetek desetinasobné hodnoty okamžitě povstane z trosek toho starého.

V tomto případě se děje něco mnohem většího, než je pouhá změna touhy či vášně. Jedná se o přemožení jedné vášně vášní jinou. Avšak vyprázdnit srdce k opuštěnosti od veškeré lásky k věcem světa bez toho, že by tato láska byla nahrazena láskou jinou, by pro něj bylo procesem tak nepřirozeného násilí jako zničit všechny věci, které ve světě má, a nedat mu nic místo nich. A tak, jestliže nemilovat svět je nenahraditelnou a neodmyslitelnou součástí křesťanského života, ukřižování starého člověka není příliš silným výrazem pro označení této změny života, kdy všechny staré věci končí a jsou odstraněny a kdy se všechny věci stávají novými. Doufáme, že teď už chápete neschopnost a bezmocnost pouhého dokázání bezvýznamnosti tohoto světa. Jeho jediným praktickým účinkem, po-

kud vůbec bude nějaký mít, bude, že ponechá srdce ve stavu, který je pro srdce neudržitelný, a to ve stavu pouhé nahoty a negace. Možná si vzpomenete na bláhovou, zamilovanou, nezlomnou houževnatost, s jakou se vaše srdce často vracela ke snahám, nad jejichž naprostou nicotností a bezcenností si jen den předtím vzdychala a plakala. Řekněme, že o sabatu vaše porozumění tím nejhlubším způsobem zasáhne počítání krátkých dní vašeho života – a zároveň kazatel od vašeho smrtelného lože, které pro vás vykreslil, hromuje a kárá všechno usilování o světskost a vysmívá se mu – a když vám předkládá pomíjející generace lidí a hrob, který je všechny polyká, a to, jak všechny vaše radosti a zájmy ve světě vadnou a pospíchají do jistého a rychlého zapomnění, třeba se takto dotčení a dovedení k vážnosti jeho argumentem na moment cítíte jako v předvečer praktického a trvalého osvobození [od těchto tužeb a snah], jelikož jste v nich spatřili tolik marnosti.

Avšak přichází další den – a starosti světa a cíle světa a hybné síly světa přicházejí spolu s ním – a stroj srdce proto, že srdce musí mít něco, k čemu by se upnulo, nebo něco, k čemu by přilnulo, mu vnucuje jakousi morální nutnost hnát se za něčím tak jako předtím – a v naprostém odporu vůči tak nepříjemnému stavu toho, že by bylo zmrazeno mimo potěšení a mimo tužby, cítí teplo a naléhavost svých obvyklých žádostí – a tak ve zvyku ani historii člověka nedokážeme najít ani jediný projev nového stvoření – takže církev místo toho, aby mu byla školou poslušnosti, je pouhým loudavým, mátožným místem luxusu pomíjivých a teatrálních emocí; a kázání, které je mocné k tomu, aby přilákalo zástupy posluchačů, které je mocné k tomu, aby své posluchače uvedlo k tichu

a vážnosti v jakési tragické citlivosti, které je mocné svým varietačním charakterem a energií, kterými dokáže obklopit představivost, není mocné k tomu, aby dokázalo zbořit pevnosti.

Lásku ke světu není možné vypudit pouhým dokázáním a vykreslením bezcennosti světa. Ale nemůže snad být nahrazena láskou k tomu, co je mnohem cennější než svět? Srdce není možné přemluvit, ať se rozloučí se světem pouhým aktem rezignace. Ale nemůže snad být přemluveno, ať svou zálibu upne k někomu jinému, kdo si podřídí celý svět a svrhne ho z jeho obvyklého místa nadvlády? Jestli na trůně, který se v srdci nachází, musí někdo sedět, pak tyran, který na něm vládne nyní, ač si ho uzurpoval neprávem, nemůže opustit jeho náruč, která se ho raději bude pevně držet, než aby byla ponechána v prázdnotě a osamění. Ale nemůže snad ustoupit zákonému Panovníkovi, který se zjevuje se vši podmanivostí, která Mu zajišťuje ochotné přijetí, a jedná svou nesmírnou mocí, kterou si podmaňuje morální přirozenost člověka a vládne nad ní? Stručně řečeno, jestli způsobem, jak oddělit srdce od pozitivní lásky k jednomu velkému a vládnoucímu cíli je upnout ho v pozitivní lásce k cíli jinému, pak není třeba odhalovat bezcennost všech těch starých věcí, ale směřovat oko mysli k ceně, hodnotě a jedinečnosti nového cíle, aby tím všechny staré věci pomínuly a všechny věci se staly novými. Vymazat a vyhladit všechny vaše současné city a vášně jejich pouhým zahlazením a odstraněním, a tak ponechat jejich sídlo neobsazené, by znamenalo zničit starý charakter a nenahradit ho charakterem novým. Když však tyto city a vášně odejdou při příchodu jiných návštěvníků; když se vzdají své moci tváří v tvář moci a převaze nových vášní;

když opouštějí srdce, čímž pouze dávají místo následovníkovi, který ho promění v alespoň tak rušné sídlo tužeb a zájmů a očekávání jako dříve – v tom všem není nic, co by mařilo nebo porušovalo či jinak přemáhalo jakýkoliv zákon naší uvažující a prožívající přirozenosti – a tak vidíme, jak v plném souladu s mechanismem srdce v něm může dojít k velké morální revoluci.

To, jak věříme, vysvětlí dílo onoho podmanivého půvabu, který doprovází účinné kázání evangelia. Láska k Bohu a láska ke světu jsou dvěma city a vášněmi nejen ve vztahu rivalství, ale ve vztahu otevřeného nepřátelství – nepřátelství tak neusmiřitelného, že nemohou přebývat společně v tom samém nitru. Už jsme stvrдили, jak nemožné by bylo pro srdce na základě nějaké své vrozené schopnosti odvrhnout od sebe svět, a tak se proměnit v divočinu a pustinu. Srdce není stvořeno takovým způsobem; a jediným způsobem, jak vykořenit starou vášeň či starý cit, je vypuzující moc nové vášně. Nic nedokáže překonat velikost požadované změny v charakteru člověka, než když je mu v Novém zákoně nařízeno, ať nemiluje svět a dokonce ani žádnou z věcí, které jsou ve světě, protože toto vyjádření zahrnuje vše, co je mu v celé existenci drahé, a tak se rovná příkazu sebezničení.

Nicméně, stejné zjevení, které nařizuje tak mocnou poslušnost, nám zároveň předkládá a dává na dosah stejně mocný nástroj poslušnosti. Přináší k samým dveřím našeho srdce vášeň a dovolává se jejího vstupu – a to vášeň, která, jakmile usedne na svůj trůn, buď zcela pokoří a podřídí si každého předchozího obyvatele, nebo ho zcela vyžene. Vedle světa staví před oko mysli Toho, který stvořil svět se vši jedinečností, která mu náleží – a tak v evangeliu spatřujeme Boha takovým způsobem, aby-

chom Ho mohli milovat a abychom Ho milovali. Je to právě tam a jedině tam, kde se Bůh zjevuje hříšníkům jako cíl důvěry a kde naše touha po Něm není zchlazena k apatii překážkou lidské viny, která brání a zastavuje každému přistupování k Němu, které se neděje skrze Jím ustanoveného Prostředníka. Je přinesením této lepší naděje, kterou se přibližujeme k Bohu – a žít bez naděje znamená žít bez Boha; a jestli je srdce bez Boha, pak jeho jediným vládcem bude svět. Tím jediným, kdo ho může připravit o tuto moc a nadvládu, je Bůh – Bůh chápaný a přijímaný věřícím jako Bůh v Kristu. Je to právě tam, kde Bůh stojí bez hrozivých děsů, které k Němu náleží jako k Zákonodárci, vůči němuž jsme se provinili a kterého jsme urazili, a je to právě tehdy, když jsme uschopněni vírou, která je Jeho vlastním darem, vidět Jeho slávu ve tváři Ježíše Krista a slyšet Jeho úpěnlivý hlas, jak ujišťuje člověka o své dobré vůli a naléhá na všechny, kdo chtějí, ať se vrátí a přijmou plné odpuštění a milostivé přijetí – a je to právě tehdy, když láska, která dalece převyšuje lásku ke světu a nakonec ji zcela vyhátní, poprvé vystává v obnoveném nitru. Je to tehdy, když jsme vysvobozeni a propuštěni od ducha otroctví, se kterým nemůže přebývat láska, a když jsme vpuštěni do početného zástupu Božích dětí skrze víru, která je v Kristu Ježíši, kdy je na nás vylit duch osvojení, duch přijetí za děti – a je to tehdy, když srdce, poddané vládě jediné velkolepé a vládnoucí vášně, je zachráněno z tyranie svých dřívějších tužeb tím jediným způsobem, kterým je taková záchrana možná. A tato víra, která je nám zjevena z nebes a která je nenahraditelná a nezbytná pro hříšníkovo ospravedlnění před Božíma očima, je také nástrojem největšího ze všech morálních a duchovních činů, [který proměňuje]

přirozenost do té doby mrtvou vůči těmto vlivům a zcela mimo dosah jakéhokoliv jiného jednání.

Na tomto základě tedy můžeme pochopit, co je tím nejúčinnějším druhem kázání. Nestačí očím světa předložit zrcadlo, ve kterém spatří své vlastní nedokonalosti. Nestačí vystoupit do popředí s důkazem pomíjivého charakteru všech světských radostí, i kdyby tento důkaz byl sebedojemnější. Nestačí jít s vámi cestou prožitku a promlouvat k vašemu vlastnímu svědomí a k vašim vlastním vzpomínkám ohledně klamnosti srdce a klamnosti všeho toho, k čemu se srdce upíná. Je mnoho těch, kdo nesou poselství evangelia, kteří nemají dostatek bystrosti přirozeného rozsuzování a kteří nevládnou schopnostmi dostatečně výstižně charakterizovat a kteří nemají dostatek talentu v oblasti náležitého morálního vymezování k tomu, aby vám předložili živý a věrný náčrt stávajících pošetilostí a bláznovství společnosti. Nicméně, právě tu narušenost a korupci, které nejsou schopni vykreslit ve všech jejich viditelných detailech, mohou v praxi bořit v jejich principech a být nástrojem k jejich vymýcení. Ať je takový člověk pouze věrným vykladačem svědectví evangelia, ač je třeba neschopen zručnou rukou vykreslit popis současného světa, ať jen s přesností informuje o tom, co mu zjevení přineslo ze světa vzdáleného – ať je třeba sebenezkušenější v díle takového rozpitvávání srdce, ať třeba sebevíc postrádá romanopisecké schopnosti, kterými by předložil názornou a působivou ukázkou bezcennosti mnoha vášní a citů tohoto světa – jen ať se zabývá těmi tajemstvími onoho jedinečného učení, na které ti nejlepší romanopisci vylévají svévoli svého posměchu. Možná nebude schopen svým bystrým a satirickým pozorováním odhalit tužby světskosti tak, aby to jeho poslu-

chači uznali – nicméně, poselstvím evangelia, kterým byl pověřen, může ovládat ten jediný nástroj a pohon, který je může vytrhnout i z kořenem a vyhnat. Třeba nedokáže udělat to, co udělali někteří jiní, když jakoby rukou kouzelníka předložili všem před oči to, co vylovili ze skrytých zákoutí naší přirozenosti, jmenovitě slabosti a chyby a číhající tužby a choutky, které k nim patří. – Má však ve svém vlastnictví pravdu, která, ať už vstoupí do kteréhokoliv srdce, ho, tak jako Áronova hůl, celé spolkně – a ačkoliv je třeba sebeméně schopen popsat starého člověka ve všech jednotlivých charakteristických odstínech jeho přirozené, vrozené a základní šíře a škály, přece je mu svěřen onen mocný a převládající vliv, který podmaňuje a ničí vládnoucí chutě, tužby a tendence starého člověka a pod nímž se tento starý člověk stává novým stvořením v Ježíši Kristu, našem Pánu.

Nepřestávejme tedy používat ten jediný nástroj, který je dostatečně mocný a pozitivní, aby dokázal vyrvat a zcela odstranit lásku ke světu. Snažme se všemi náležitými způsoby najít cestu, kterou by do vašich srdcí mohla vstoupit láska k Tomu, který je větší než svět. Pokud je to možné, odstraňme proto ten oblak nevíry, který tak skrývá a zatemňuje Boží tvář. Trvejme na Jeho nárocích na vaše city a vášně – a ať už v podobě vděku nebo úcty – a nikdy nepřestávejme stvrzovat, že záměrem celého onoho jedinečného a zázračného konání je napravit a znovuzískat celý hříšný svět pro Něj, pro Boha lásky, který se nám předkládá jazykem lásky a náklonnosti, takže nechybí nic než víra a nic než porozumění z vaší strany, abyste znovu povolali lásku vašich srdcí.

A zde si pojďme poukázat na nevíru a nedůvěřivost světského člověka; když přináší svůj vlastní rozumný

a sekulární prožitek a vztahuje ho na velké a vysoké doktríny křesťanství – když pohlíží na znovuzrození a obnovení jako na něco nemožného – když cítí velmi skutečné překážky svého vlastního srdce na straně přítomných věcí a když se svým inteligentním okem, dost možná velmi cvičeným v pozorování lidského života, dívá na stejné překážky všech, kdo jsou okolo něj, prohlašuje celou tu věc o ukřižování starého člověka a o vzkříšení nového člověka místo něj za něco, co naprosto odporuje všemu, co je známo a pozorováno o skutečné podstatě a charakteru lidí. Myslím, že jsme všichni viděli takové lidi, kteří, pevně zakopáni ve svém vlastním zarputilém a domácím ostrovtipu, bystře pozorující vše, co se před nimi za celý týden odehraje, a především pak výjevy každodenního podnikání, poté pohledí na proměnu srdce, kterou toto srdce postupně umírá času a probouzí se v plnosti života nově pocítěné a neustále rostoucí touhy po Bohu, a považuje ji za pouhou sabatovou spekulaci; a kteří tak, se vši svou pozorností pohrouženou na starosti světskosti, pokračují nepohnuti až do konce svých dnů mezi pocity a choutkami a snahami světskosti. Pokud vůbec kdy narazí na myšlenku na smrt a na další stav bytí po ní, přípravy na tento čas s sebou v nich nenesou buď žádnou změnu, nebo rozhodně ne změnu tak radikální, jako je nové narození. Mají jakousi vágní představu, že mohou uspět a dojít očištění prostě tím, že se nějakým decentním, slušným a přijatelným způsobem seznámí se svými obecnými povinnostmi; jejich představou zároveň je, že na základě nějakých těch společenských a domácích morálních zvyků, které často plní i ti, do jejichž srdce nikdy nevstoupila láska k Bohu, budou bezpečně přeneseni z tohoto světa, kde Bůh je Bytostí, o níž téměř lze říct, že s ní nikdy neměli

nic do činění, do onoho světa, kde Bůh je Bytostí, s níž se budou především a tím nejbližším způsobem potýkat celou věčnost. Připouštějí vše to, co se říká o naprosté marnosti času, pokud je považován za jediné místo, ve kterém [člověk žije a] může spočinout [a po němž a mimo nějž už není nic]. Odporují však každému apelování na srdce člověka, které má za cíl změnit jeho sklony, aby už nyní nehledalo své zájmy, svůj odpočinek a své občerstvení v časných, pomíjivých věcech. Ve skutečnosti považují takové pokusy za snahy, které jsou zcela nepodložené – a s ozvěnou světské moudrosti, kterou pochytili ve všednosti každodenních prožitků, vidí jakési fantaskní vizionářství ve všem, co je řečeno o upínání našich vášní a citů k věcem, které jsou nahoře; a o žití vírou; a o střežení našich srdcí – v takové lásce k Bohu, která z nich vyžene lásku ke světu a zavře je před ní; a o nespolečání se na tělo; a o odmítání pozemských věcí a o tom, že náš život je v nebesích.

Nuže, je naprosto náležité a potřebné u těchto lidí, kteří takto znevažují a mají odpor k duchovnímu křesťanství a považují ho za něco nepraktikovatelného, poznamenat, jak moc blízko je jejich nedůvěra ohledně požadavků křesťanství k jejich nedůvěře ohledně doktrín křesťanství. Není divu, že cítí, že dílo Nového zákona je nad jejich síly, jelikož slova Nového zákona jsou v jejich uvažování hluboko pod tím, čemu jsou ochotni věnovat pozornost. Ani oni ani nikdo jiný nemohou vyrvat a vyhnat ze srdce starou vášeň jiným způsobem než vypuzující mocí vášně nové – a jestli touto novou vášní a citem je láska k Bohu, ani oni ani nikdo jiný ji nemohou mít a nemohou být donuceni k tomu, aby ji měli, jestliže se nevztahují k takovému pochopení a vystižení Boha, jaké k Němu přitáhne hříšníko-

vo srdce. A teď, je to právě jejich nevíra, co odklání úsudek jejich myslí právě od tohoto Boha. Nevidí Boží lásku v tom, jak Bůh poslal svého Syna na svět. V tom, že neušetřil svého Syna, ale za nás za všechny ho vydal, nevidí projev Jeho laskavé něhy. Nevidí účinnost a dostatečnost usmiřujícího díla ani utrpení, která vytrpěl Ten, který nesl břímě, které měli nést hříšníci. Nevidí, jak se mísí Boží svatost a soucit v tom, jak Stvořitel pomínil přestoupení svých stvoření i přesto, že je nemohl pomínout bez odčinění a snětí Jeho hněvu. Je jim tajemstvím, jak by člověk mohl přejít ze stavu přirozenosti do stavu zbožnosti – a přece, kdyby jen pohlédli ve víře na Boha zjeveného v těle, celé tajemství zbožnosti by se tím pro ně vyřešilo. Tak, jak jsou, se nemohou vzdát svých starých vášní a citů, jelikož nedohlédnou na všechny ty pravdy, které mohou svým vlivem a působením dát povstat vášni nové. Jsou jako děti Izraele v egyptské zemi, když jim bylo přikázáno, ať vyrábějí cihly bez slámy – nemohou milovat Boha, a přece zároveň chtějí ten jediný pokrm, který může uspokojit tuto touhu v jejich nitru. Ať jsou jejich bludy v odporování požadavků a nároků evangelia jako nenaplnitelných a v odmítání doktrín evangelia jako nepřípustných sebevětší, přece není jediný duchovní člověk (a výsadou a povinností těch, kdo jsou duchovní, je soudit všechny lidi), který si neuvědomuje, že v těchto bludech je jakási soudržnost.

Avšak jestliže existuje soudržnost v bludech, podobně je soudržnost i v pravdách, kterým tyto bludy odporují. Člověk, který věří jedinečným doktrínám křesťanství, se rychle a ochotně skloní před jeho jedinečnými požadavky. Když je člověku řečeno, ať miluje Boha nade vše, někoho to může překvapit a vyděsit – avšak nepřekvapí

a nevydělí to toho, komu byl Bůh zjeven v míru a v odpuštění a ve vši svobodě nabídnutého usmíření. Když je mu řečeno, ať vyžene svět ze svého srdce, to je něco, co u člověka, který nemá, čím by ho nahradil, může být nemožné – avšak není to nemožné pro to, kdo našel v Bohu jistý a uspokojivý podíl. Když je člověku řečeno, ať opustí a vykoření své vášně a city k věcem, které jsou dole, tento příkaz je sebevyhubením a sebezničením pro člověka, který v celém svém uvažování nemá jediný kout, ke kterému by tyto vášně a city mohl přenést – nebylo by to však těžké pro toho, jehož oči byly otevřeny k nádheře, příjemnosti a slávě věcí, které jsou nahoře, a který v nich dokáže najít nanejvýš postačující a potěšující zaměstnání pro každý pocit a prožitek své duše. Když je člověku řečeno, ať nehledí k věcem, které jsou viditelné, dočasné a vezdejší, je to vymazáním světla všeho, co je viditelné očima toho, v jehož oku je vztyčena zeď rozdělující vinnou přirozenost a radosti věčnosti – avšak ten, kdo věří, že Kristus tuto zeď rozbil a zbořil, zjišťuje, že když ve víře hledí k věcem, které jsou neviditelné a věčné, v jeho samotné duši se shromáždí světlo. Řekněte člověku, ať je svatý – jak by mohl něco takového dokázat, když jeho jediné společenství se svatostí je společenství zoufalství? Je to právě smíření kříže, které usmíruje svatost Zákondárce a bezpečnost přestupníka, které otevřelo cestu posvěcujícího vlivu do srdce hříšníka – a díky němuž může čerpat spřízněný vliv a dojem Božího charakteru, který je nyní blízko a je s ním v míru. – Oddělte tento požadavek od doktríny a vznikne vám buď spravedlnost, která se nedá žít, nebo neplodná, neúrodná ortodoxie. Spojte však tento požadavek a doktrínu v jeden celek – a skutečný Kristův učedník bude moci dělat jedno skrze to, že ho bu-

de posilovat to druhé. Motivace zde odpovídá celému pohnutí a je pro něj adekvátní – a požadovaná poslušnost evangelia nepřesahuje míru jeho síly, a to jen díky tomu, že doktrína evangelia nepřesahuje míru jeho přijetí. Štít víry a naděje spásy a Slovo Boží a opasek pravdy – právě ty jsou brněním, které si oblékl; a s těmito je bitva vyhraná a sláva získaná a člověk tak stojí ve výhodě na novém poli a s novými vyhlídkami. Účinek je velký, ale příčina se mu rovná – a ačkoliv toto mravní vzkříšení k poslušnosti vůči ustanovením křesťanství je nepochybně úžasné a ohromující, v principech křesťanství je dostatečná síla a moc, aby mu dala nejen bytí, ale i trvání. Cílem evangelia je uklidnit svědomí hříšníka a zároveň očistit jeho srdce; a je důležité vzít v potaz, že to, co překáží jednomu z těchto cílů, překáží i cíli druhému. Nejlepším způsobem, jak odvrhnout nečistou vášeň a touhu, je přijmout a osvojit si vášeň a touhu čistou; je jím láskou k tomu, co je dobré, vyhánět lásku k tomu, co je zlé.

Tak to je: Čím více zdarma je evangelium, tím více je posvěcující; a čím více je přijato jako doktrína milosti, tím více bude prožíváno jako doktrína zbožnosti. Právě to je jedním z tajemství křesťanského života, že čím více se člověk drží Boha jako zcela závislý penzista, tím více mu Bůh na oplátku vyplácí. Tam, kde podmínky zní: „Dělej tohle a žij,“ jistě vstoupí duch ustrašenosti; a žárlivosti právníckého vyjednávání vyhání z jednání mezi Bohem a člověkem veškerou důvěru; a stvoření, které se snaží obchodovat se svým Stvořitelem či si Ho něčím zavázat, ve skutečnosti po celou dobu sleduje své vlastní sobectví, a ne Boží slávu; a i se vším tím přizpůsobováním se přikázáním, kterých se snaží dosáhnout, přece tu chybí duše poslušnosti a mysl se nepoddává Božímu zákonu a za

těchto okolností se mu ani poddávat nedokáže. A je to jediné tehdy, když se v evangeliu udílí přijetí jako dar, bez peněz a bez jiné ceny, kterou by bylo třeba zaplatit, kdy jistota, kterou člověk cítí v Bohu, leží mimo dosah čokoliv, co by ji mohlo narušit – kdy v Něm může spočinout tak jako přítel spočívá v náruči druhého – kdy mezi nimi může vzniknout vůbec nějaké štědré, velkorysé a bohaté porozumění a společenství – kdy se jedna strana raduje z druhé a z toho, že jí může konat dobro – kdy druhá strana zjišťuje, že nejopravdovější radost jejího srdce spočívá v nutkání a nucení vděčnosti, kterými je probouzena k půvabům a nádherám nové mravní existence.

Spása milostí – spása svobodnou, nezaslouženou milostí – spása ne ze skutků, ale podle Božího milosrdenství – spása na takovém základě není o nic nutnější a nenahraditelnější pro záchranu našich osob z ruky spravedlnosti, než je pro záchranu našich srdcí z mrazu a tíhy bezbožnosti. Zachovejte v evangeliu sebemenší střípek právního záslužnictví a stavíte tím mezi člověka a Boha důvod k nedůvěře. Z tohoto důvodu platí, že čím více zdarma je evangelium, tím lepším je. Právě tato svérázná osobitost, o níž se mnozí obávají, že bude zárodkem bezzákonnosti, je ve skutečnosti zárodkem nového ducha a nového sklonu, který bezzákonnosti odporuje. Spolu se světlem evangelia, které je zdarma, přichází evangelijní láska, kterou jistě odeženeme právě do té míry, do jaké narušíme její svobodnou nezaslouženost. A hříšník v sobě nikdy nenajde tak mocnou morální proměnu, jako když s přesvědčením, že je spasen milostí, na tomto základě cítí povinnost odevzdat a obětovat své srdce jako zasvěcenou věc a zapřít a vzdát se veškeré bezbožnosti. Abychom

mohli dělat jakékoliv dílo tím nejlepším způsobem, měli bychom si pro něj vybrat ty nejhodnější nástroje.

A věříme, že to, co bylo řečeno, může do nějaké míry sloužit k praktickému vedení těch, kdo chtějí dosáhnout onoho velkého morálního činu a úspěchu předloženého v našem textu – a kdo zároveň cítí, že sklony a touhy přirozenosti jsou pro ně příliš silné. Neznáme žádný jiný způsob, jakým udržet lásku ke světu daleko od našich srdcí, než v našich srdcích střežit Boží lásku – a o žádném jiném způsobu, jak udržovat naše srdce v Boží lásce, než budovat se v naší nejsvětější víře. Toto zapření světa, které není možné pro toho, kdo se odvrací od svědectví evangelia, je možné, tak jakou jsou možné všechny věci, pro toho, kdo věří. Pokoušet se o to bez víry znamená pracovat bez náležitého nástroje a nenáležitým způsobem. Avšak víra koná skrze lásku; a způsob, jak ze srdce vypudit lásku [k věcem světa], která porušuje Boží zákon, je nalít do něj lásku, která Boží zákon plní.

Představte si člověka, jak stojí na pokraji tohoto zeleného světa; a jak, když se na něj dívá, vidí hojnost úsměvů na každém poli a všechna ta požehnání, která země může dát, jak jsou ve štědré hojnosti rozdávána všem rodinám, a jak světlo slunce sladce spočívá na všech těch radostných příbytcích a jak potěchy lidského společenství ozařují mnohé radostné kruhy společnosti – představte si, že tohle vše tvoří obecný charakter výjevu na jedné straně jeho přemítání; oproti tomu na druhé, za krajem oné dobré planety, na které přebývá, nedokáže rozpoznat nic než temné a neproniknutelné neznámo. Myslíte si, že by se dobrovolně rozloučil se vším tím světlem a vší tou krásou, které jsou před ním na zemi, a oddal se děsivé osamělosti daleko od ní? Opustil by její zalidněná sídla a stal by se

osamělým tulákem bloumajícím poli nebytí? Kdyby mu vesmír nenabízel nic než pustou divočinu, opustil by kvůli ní domácí scény života a radosti, které jsou mu tak blízko a které mají tak velkou a naléhavou moc, kterými ho drží a nechtějí ho pustit? Nepřimkne se snad k rozumu a k životu a společnosti? – A poté, co ucukne od bezútěšnosti a prázdnoty, které jsou mimo ně, nebude ještě rád, že může pevně stát v tomto světě a skrýt se pod stříbrným baldachýnem, který se nad ním rozpíná? Avšak kdyby během jeho přemítání proplul kolem nějaký radostný ostrov požehnaných a kdyby se z něj na jeho smysly vylilo světlo jeho všepřevyšující slávy a jeho hudba mnohem sladších melodií, a kdyby viděl, že tam na každém poli spočívá mnohem čistší krása a že se mezi všemi jeho rodinami rozprostírá mnohem srdečnější radost, a kdyby tam dokázal spatřit pokoj a zbožnost a laskavost a dobrodiní, které do každého srdce vkládají mravní dobro a radostnost, a kdyby viděl, jak je celá jeho společnost spojena a sjednocena v jediném jásajícím účastenství mezi sebou navzájem a se štědrým a laskavým Otcem jich všech. – Kdyby dále viděl, že tam bolest a smrtelnost jsou něčím neznámým; a, především, kdyby viděl, že jsou tam vyvěšena mnohá uvítání a že je pro něj připravena široká alej, po níž tam může dojít – nechápete snad, že to, co bylo předtím pustinou, by se stalo zvoucí zemí a že svět by pro něj nyní byl pustinou?

To, co nezalidněný prostor nedokázal, dokáže prostor, který překypuje blaženými a požehnanými výjevy a blahoslavenou společností. A ať už jsou stávající sklony srdce vůči tomu, co je blízko a viditelně kolem nás, jakékoliv, přece, kdyby zraku člověka byl zjeven jiný pohled, ať už skrze víru nebo skrze smysly, bez pochyb a bez toho,

že by se dopouštěl násilí vůči povaze své mravní přirozenosti, mohl by zemřít stávajícímu světu a žít pro nádhernější svět, který od něj dosud stojí daleko.